

Sommaren är här! Ljuset åter efter lång mörk vintertid.

Ljuset ger oss ny kraft. Den flödande solen dygnet runt i vår barndom gav oss ork för den långa vintern. Tänkte du någonsin under din uppväxt att mörkret omslöt dig i många månader. Jag har inget minne av att människor klagade på mörkret.

När jag tjänstgjorde i två vintrar i Övertorneå under 1990-talet jämrade några sörmlänningar över att det var tungt med vintern. Ingen av dem som levde sitt liv i Tornedalen nämnde något om den mörka perioden. Vi vänjer oss vid området vi lever i.

Nu har vi vant oss vid Uppsala och den skönhet som den här delen av Sverige kan ge oss. Nu har vi efter fem år i vår förening vant oss vid en plats att mötas på som ger oss trygga sköna vibbar om den kultur som vi vuxit upp i. Varje landsdel har sin egen kultur – vår kultur är speciell genom språket och det okonstlade livet.

Björn Ylipää berättade i sitt föredrag den 12 maj om sin kärlek till Tornedalen. Han använde inte ordet kärlek, men han återkom till ordet längtan som en märkligt djup känsla som gav honom inspiration i hans arbete som matkreatör.

Förresten vi Tornedalingar talar inte om kärlek, vi lever den. Björn berättade om sin ungdomstid i skogen där han arbetade med de naturtrogna stabila äldre männen som lärde honom meänkieli och mycket annat av värde. Han framförde berättelser om sitt liv genom bilder ur sin bok ”Smak av Norrskan” Han påminde oss om maträtter som vi är vana vid ”Dopp i kopp” och ”Kuivalihavelli”. Många köpte hans bok där det finns recept på en del rätter.

Björn hade sina förebilder i de okonstlade männen. Förebilder i vår barndom och ungdom är av betydelse för vårt fortsatta liv. Fundera en stund och många äldre kommer då upp i ditt minne. Fundera om läraren eller lärarinnan har varit en förebild för dig. Skriv gärna ner dina minnen.

Dessa energiska modiga unga flickor, som gav många år till vår framtid genom sin undervisning, skulle behöva lyftas fram. Tänk om vi skulle kunna göra små berättelse om våra lärarinnor och sedan få det publicerat i tidskriften Meänmaa.

Tidskriften startade 2009 med namnet Meänman aviisi, men har från 2010 enbart namnet Meänmaa. Den är i huvudsak på meänkieli och svenska, texterna är dels nyskrivna, dels äldre till meänkieli översatta texter.

Lämna ditt bidrag till mig så kan vi samlas en eftermiddag och samtala om ämnet. Det vore värdefullt om vi kunde bidra med kunskap till den yngre generationen om vår skoltid, som de inte kan känna till. Det skulle ge ett ljus skimmer över en tid som en del frestas att se negativt på. Vad vore vi utan våra lärarinnor!

Så fort vi vet mer om Övertorneå kommuns satsning på en utställning och försäljning på Vaksala torg den 16 – 17 augusti, kommer vi att höra av oss.

Jag tillönskar er alla en god sommar med vila och lagom värme. Ni som åker till Tornedalen kom ihåg att berätta för de äldre om vår Tornedalsförening. Många har barn och barnbarn som bor och lever kring Uppsala som inte känner till vår förening. Ungdomarna lever i sitt arbetsliv och har fullt upp, men tids nog lugnar sig deras takt i livet och då kanske Tornedalsföreningen upplevs adekvat.

Må ljuset
trösta den som behöver tröstas
uppmuntra den som behöver uppmuntras
glädja den som behöver glädjas
läka den som behöver läkas
Må den skönhet som naturen ger oss
fylla oss med ny kraft.

Tyra Helena

Hjälpmedel – börja forska om en by

Det finns kartor hos Lantmäteriet, det finns skattelängder från förr som belyser en by, det finns bouppteckningar. Och det goda med den typen av arkiv är att de i många fall numera finns digitalt och utan avgift via Riksarkivet www.riksarkivet.se Och man söker vidare i NAD Nationella Arkiv Databasen. Man kan också söka i Digitala forskarsalen hos SVAR. Samma ingång som till NAD. Där kommer man åt kyrkoarkiven, domstolsarkiven. Skolan låg länge under kyrkan, uppgifter om skolan finns i kyrkoarkivet. På Landsarkivet i Härnösand finns Landsfiskalens arkiv.

Man kan bäst inleda sin forskning med att söka hemma och fråga ut släktingarna och andra forskare.

Irma Ridbäck

Lästips för lästid

Sommaren är lästid, ute på verandan eller i en fåtölj, ibland vid köksbordet i stugan eller i stan.

Här följer några lästips:

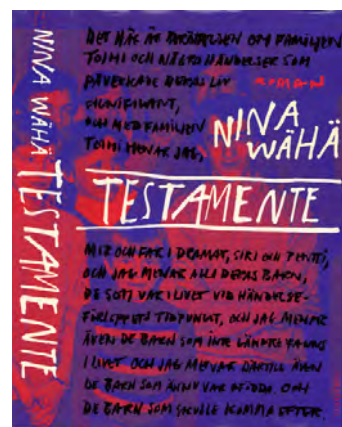
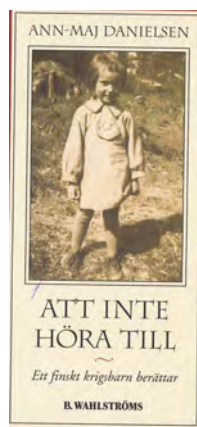
Nina Wähä har skrivit *Testamente*. (437 sidor). Det är en roman som handlar om en familj med tioårigt barn och vad som händer när alla måste komma hem till Aapajärvi, liten by öster om Torneälven. Hon berättar om relationen mellan syskonen, en efter en möter vi dem, den som är berättare i boken bor i Stockholm och väntar sitt första barn.

Boken *Testamente* fick mig att minnas en äldre bok, men fortfarande aktuell, nämligen *Att inte höra till, ett finskt krigsbarn berättar* av Ann-Maj Danielsen. Det är en gripande berättelse om två barn som varit i Sverige under fyra år och återförts till Finland. De kom tillbaka till en familj med svårigheter att klara tillvaron, arbetslösheten var hög och många män hade farit illa av kriget. Ann-Maj var krigsbarn och skriver om sina erfarenheter från fem år i Sverige och återkomsten, och hon ser också paralleller med nutiden med barn som skickas tillbaka till krigshärjat land.

En helt annan bok än Wähä men ändå med handlingen förlagd till Tornedalen, möter vi i romanen *Där rinner en älv genom Saivomuotka by*, skriven av Pia Mariana Raattamaa Visén. Det är en roman om en familj men också en roman om en by beroende av älven. Vi möter olika generationer från 1895 när lilla Maija föds och fram mot nutiden. Svårt jämföra dessa två böcker, de är olika de ger var sin bild av livet i Tornedalen. Det är Maija som är den starka, hon är centrum i berättelsen, föder 8 barn, sköter hemmet, plockar bär och annat som naturen ger, hon tar hand om fisken och om villebrådet efter mannens jakttag. Renkött ingår i kosten, de har ett antal renar. Titeln på Saivomuotka-boken är som poesi, den antyder älvens stora betydelse.

Författaren är född 1962 i Muodoslompolo. Det här är hennes debutbok. Men hon har skrivit fackböcker tidigare.

Föreläsningar hösten 2019

15.9 *Kyrkobyggnaden i våra hjärtan*

Anders Bäckström

20.10 *Gruvor i Tornedalen*

Sören Lejonclou

24.11 *Meänkieli och dess varieteter.*

Erling Wande

Skriv in föreningsmötena i era kalendrar, då blir man påmind igen! Söndag kl. 14 angivna dagar.

[Anders Bäckström](#) har bl.a. varit sakkunnig i kyrkobyggnadskommittén, och han har forskat om folks förhållande till kyrkobyggnaderna.

Kyrkorna i Övre Norrland och i Finland under den svenska tiden har också regionala särdrag.

[Sören Lejonclou](#) har tidigare berättat om bruken i Tornedalen, nu går han djupare in i ämnet.

Och slutligen i november återvänder vi till språket, [Erling Wande](#) ger oss en god bild hur meänkieli talas i Tornedalen och angränsande områden. Det är inte stora skillnader, men i Gällivarefinska och i Lannankieli kan vissa ord uttalas olika. Sedan finns ju också meänkieli eller den nordfinska dialekten öster om gränsen.

Det blir tre intressanta söndagseftermiddagar!

Studiecirkeln fortsätter. **Läste du Helenas fråga på sid 1?** Anmäl till Helena, om intresse finns, för en cirkel om skolminnen, om möten med lärarinnor? Och lärare? Är tiden söndag em bra eller vill du hellre träffas en annan dag?

Studiecirkeln, datum: se sidan 4!

[IR](#)

Markusvinsa

Vi fortsätter berätta om byar i Tornedalen

Området där nuvarande byn Markusvinsa, en relativt ung by, kom att ligga var ursprungligen kronopark. 1901 stakades där det första skogstorp. Skogstorp var den första modell som prövades på statliga kronoparkerna fram till 1909. Ambitionen var att skogstorp och odlingslägenheter skulle ligga nära en äldre by. De anlades då bara i Norrbotten. Senare fick Domänstyrelsen tillstånd att upplåta mark i de sex nordligaste länen.

I Markusvinsa byggde Domänverket totalt 20 torp och kolonat och i slutet av 1930-talet tillkom två arbetarsmåbruk. Ett villkor för upplåtelse var att ”lägenhetsinnehavaren kunde erhålla skogsarbete i tillräcklig utsträckning”. Skogsarbete och flottning gällde. Sista flottningen gjordes 1954.

Sammanlagt blev det i byn 33 hus och 1953 bodde där 157 invånare. Ungefär samma tid fanns 60 kor och 15 hästar samt ungdjur, får och höns. Varje gård hade 2–3 kor. De sista korna såldes på 1970-talet.

Finnbygdens belyningsförening arbetade med att dra fram elektricitet, och till Markusvinsa kom elströmmen år 1942. Julhelgen!

Torp och kolonat reparerades på 1950-talet, en reparation som medförde modernisering med bl.a. vatten in och centralvärme. I likhet med andra byar där om- eller nybyggnad i större skala ägt rum så etablerades också i Markusvinsa en såg. Virke behövdes en tid för arbetena inne i byn.

Skolan hade sin verksamhet från 1924 i ett kolonat, där innehavaren flyttade ut i ladugården. År 1927 uppfördes skolhus och lärarbostad genom Domänstyrelsen. Mitt i läsåret 1967/68 lades skolan ner. Där var för få elever. Och skolhuset blev sedan fabrik 1969 där man fram till 1980-talet byggde plastbåtar. Senare blev där ett väveri, där man på beställning vävde trasmattor och gungstolsmattor. Några år fanns också vantstickning.

I början av 1970-talet verksamheten med torpare med arbetsplikt, och flertalet köpte sina torp till sommarhus. Många män fortsatte med skogsarbetet men nu för Sveaskog (f.d. Domänverket) och för SCA.

2017 bodde där 25 personer. Arbetspendling mest till Korpilombolo men kan ju också vara längre bort och veckovis.

Läs mera om byn i boken *Markusvinsa : en by i hjärtat av skogen*. (2017) Den är skriven av en studiecirkelgrupp i byn. Min text här bygger på den boken och på en artikel om Markusvinsa i boken *Korpilombolo – från kyrkobygge till Nattfestival*. (2015).

Föreningsmötet 14 april

Vid aprilmötet var temat utveckling, med utgångspunkt i Karungi. Bengt Bucht höll ett föredrag om Karungi och sin hemby Lehtikangas, en del i den större byn Karungi. Vissa verksamheter fanns i ’stor-Karungi’ men tillgängliga också för bydelarna.

Först gav han en kort historisk bakgrund som att stambanan inte gick till Haparanda utan slutade i Karungi. Året var 1913. Senare kom en sidobana till Övertorneå. Persontrafiken upphörde 1992 och tjugo år senare lades banan ner. Åren under Första världskriget kom Karungi att få en central roll för post och handel och andra kontakter med Finland. Idag finns inga spår, och inget återstår av den stora växelbangården. Åsa Nordén skriver om Karungis hektiska tid i *Sällsamheter i Tornedalen*.

Om Karungi och handelns historia kan man läsa mera här (se web-adressen).

<http://www.handelnshistoria.se/kulturen/markliga-handelser/karungi-som-handelscenter/>

Bengt berättade och illustrerade med bra bilder om utvecklingen inom byn från tidigt 1900-tal, där jordbruket var viktigaste näringen. I takt med befolkningsökningen 1920-talet tillkom bl.a. en såg och affärer. Bättre skolor och fler lärare betydde också att fler ungdomar reste vidare till andra orter för fortsatta studier och för arbete. Samma typ av utveckling kan vi se för några byar i flertalet kommuner i Tornedalen, med stor utflyttning efter 1948–1950. Karungi kan här skilja sig från några andra i och med att man fick järnväg, gränsen betydde mycket både i tidigare århundraden och under de två krigsåren.

Från 1940 till 1970 minskade jordbruken från 20 till 4 och 2015 till 1, s.k. fulla jordbruk. En bonde född efter 1950, övriga tidigt 1940-tal eller före 1930. Kvarboende i Lehtikangas (Lövheden) är pensionärer och några inflyttade.

När det gäller olika verksamhetsgrenar har det funnits bl.a. tegeltillverkning, såg eller gårdssåg, kvarnar (nära Matkakoski), rörmokare, målare, smed, bil- och cykelverkstad, bensinpump, taxi, buss. Också ett mejeri och hästdragen mjölkskjuts. Han nämnde även biograf.

Den litteratur som finns om Karungi handlar i mycket bara om åren före och under Första världskriget. Det behövs lokalhistorisk forskning i dag. Från 1941 är boken *Karl Gustavs sockens historia 1543–1934*, av Gustav Wilhelm Lindfors.

Irma Ridbäck

Hösten – studiecirklar

Studiecirkarna fortsätter som vanligt i höst.
Följande dagar samlas våra studiecirklar kl.14.00;
väl mött! Vi ses på:
Träffpunkten, Storgatan 11.
Söndagen den 1 sept.
Söndagen den 6 okt.
Söndagen den 10 nov
Söndagen den 8 dec.

Efter studiecirkarna samlas vi till gemensamt kaffe.
Grupperna turas om att ordna kaffet. Välkommen!

Här nedan är inte tomt, vi ger dig plats för egna tankar, skriv ner om vad du vill läsa eller lära dig meänkieli?, vad du skulle vilja att en studiecirkel tog upp, hur minns du din skola och dina lärarinnor och lärare, hur många var ni i din första skola, m.m.

Folkfestivalen i Stockholm är tillbaka

Tre dagars festligheter i sommar med musikaliska bidrag från Tornedalen

6 juni i Skarpnäcks kulturhus, kl. 12–17: bl.a. Siskot från Tornedalen.

28 juni i Kungsträdgården kl. 13–20.30: bl.a. The Meänland.

4 juli i Kungsträdgården kl. 13–21: Rajaton – Gränslöst Tangopera: Carina Henriksson sång – sång, Tatu Kantomaa – Dragspel, Max Zackarisson – Piano, Bas, Tommy Lakso – Gitarr, Roger Norén – Klarinett.

Och du, kom ihåg att konserterna börjar kl. 17!

Läs mer på Hemsidan Tornedalingar i Stockholm. Vi har fått informationen nedan från Nina Klinge-Nygård:

För sjätte året i rad kommer det populära *5 Folk Festival* att vara ett välkommet inslag i Sommarstockholm. Det är helt enkelt inte sommar-Stockholm utan 5 Folk Festival! Det blir tre musikaliska helkvällar med början den 6 juni på Skarpnäcks kulturhus och två fullspäckade dagar i Kungsan den 28 juni och 4 juli.

Sveriges fem nationella minoriteter får här chansen att visa upp sig från sin bästa sida med musiker och sångare från hela landet. Samer som också är Sveriges urfolk, tornedalingar, judar, romer och Sverigefinnar kommer att på olika scener underhålla stockholmarna helt gratis.

Se info om programmen: www.romaniglinda.se

Medverkande skrivare:

Tyra Helena Lindström, Irma Ridbäck; Hjärdís Sigurdsdóttir (höstens program).

Redaktör: Irma.

Minnen från olika färdevägar

Två exempel på hus där naturen sakta återtar vad den producerat. (Jämtland och Uppland). Foto: Irm